398. Складзіце колькасна-іменныя словазлучэнні з лічэбнікамі *паўтара*, *паўтары* і прыведзенымі назоўнікамі.

Тона, стагоддзе, гадзіна, кіламетр, лыжка, літр, цэнтнер.

Запішыце словазлучэнні ў форме творнага склону.

§ 64. Скланенне, ужыванне і правапіс зборных лічэбнікаў

Зборныя лічэбнікі ***двое, трое, чацвёра, пяцёра, шасцёра, сямёра, васьмёра, дзявя́цера, дзեся́цера*** абазначаюць колькасць прадметаў як сукупнасць, адно цэлае.

Зборныя лічэбнікі ўжываюцца:

- з назвамі асоб мужчынскага полу: *сямёра спартсменаў*;
- з назвамі маладых істот: *чацвёра шчанят*;
- з назоўнікамі, якія ўжываюцца ў форме толькі множнага ліку: *двое нажніц*;
- з назоўнікамі *дзеці, людзі, коні, гусі, свінні*;
- з асабовымі займеннікамі: *іх было трое*;
- з прыметнікамі, якія перайшлі ў назоўнікі: *двое дзяжурных*.

399. Складзіце і запішыце колькасна-іменныя словазлучэнні, выбраўшы з дужак назоўнікі, якія спалучаюцца са зборнымі лічэбнікамі.

Пяцёра[сл] (*жанчыны, дзеці*), трое (*дзверы, сталы*), васьмёра (*качаняты, качкі*), двое (*мастакі, мастачкі*), чацвёра (*быкі, коні*).

400. Прачытайце табліцу.

Склон	Скланенне зборнага лічэбніка
Н.	*пяцёр[а] шэр[ых] кацянят*
Р.	*пяцяр[ых] шэр[ых] кацянят*
Д.	*пяцяр[ым] шэр[ым] кацянятам*
В.	*пяцяр[ых] шэр[ых] кацянят*
Т.	*пяцяр[ымі] шэр[ымі] кацянятамі*
М.	*(аб) пяцяр[ых] шэр[ых] кацянятах*

Дакажыце, што зборныя лічэбнікі скланяюцца, як прыметнікі множнага ліку.

Правообладатель Национальный институт образования

401. Утварыце ад колькасных лічэбнікаў, якія абазначаюць цэлыя лікі, зборныя. Запішыце іх у склонавай форме, указанай у дужках.

Узор: *8 (Р.) — восем — васьмёра, васьмі — васьмярых.*

6 (Д.), 3 (Т.), 5 (М.), 2 (Р.), 4 (Т.), 9 (Д.), 7 (М.).

Да зборных лічэбнікаў адносяцца лічэбнікі ***абодва, абедзве, абое.***

Лічэбнік *абодва* спалучаецца з назоўнікамі мужчынскага і ніякага роду: *абодва ўнукі, абодва крэслы*; лічэбнік *абедзве* — з назоўнікамі жаночага роду: *абедзве ўнучкі, абедзве канапы.*

Лічэбнікі *абодва, абедзве* скланяюцца, як лічэбнікі *два, дзве.*

Для абазначэння асоб і мужчынскага, і жаночага полу ўжываецца лічэбнік *абое*: *Маці з сынам абое сядзелі на тапчане* (І. Чыгрынаў).

402. Праскланяйце адно з колькасна-іменных словазлучэнняў, якія прыводзяцца ў тэксце правіла ў якасці прыкладаў.

403. Прачытайце сказы, выбіраючы з дужак патрэбныя лічэбнікі. Абгрунтуйце свой выбар.

1. Выбраўся з начных хмар поўны месяц, і лес па *(абодва/абедзве)* бакі дарогі адразу пачарнеў, як сцяна *(А. Федарэнка)*. 2. Слабы водсвет[ф] пранікаў сюды толькі з *(абодвух/абедзвюх)* канцоў калідора *(З. Бядуля)*. 3. Вясною, як ападзе паводка, і летам на *(абодвух/абедзвюх)* берагах успыхвае рознакаляровы пажар кветак *(З. Прыгодзіч)*. 4. У баі загінулі адважны Рагвалод і *(абое/абодва)* яго сыны *(У. Бутрамееў)*.

● Які сказ адпавядае прыведзенай схеме?
[═══ ───], і [─── ═══].

Правообладатель Национальный институт образования

404. Прачытайце тэкст, ужываючы лічэбнікі, што ў дужках, у патрэбнай склонавай форме. Назавіце сродкі сувязі сказаў у тэксце.

Па алеях праходзяць людзі, то заклапочаныя, то вясёлыя, то задуменныя. Мая ўвага спынілася на *(трое)*.

Па дарожцы да аэрадрома ішла жанчына, высокая, светлавалосая, у прыгожай стракатай сукенцы. Па баках у жанчыны ішло двое юнакоў. Адзін, старэйшы, гадоў *(дваццаць тры)*, высокі, танклявы. Другі крышку маладзейшы[м], шыракаплечы. На *(абодва)* хлопцах былі новенькія, з іголачкі, касцюмы, бялюткія кашулі. І абодва такія сімпатычныя! Адразу было відаць, што юнакі — браты, а жанчына — іх маці *(Паводле Л. Арабей)*.

Растлумачце значэнне фразеалагізма *з іголачкі*.
Зрабіце пісьмовы марфалагічны разбор трох лічэбнікаў з тэксту, карыстаючыся парадкам і ўзорам разбору, прыведзенымі на форзацы.

405. Выканайце інтэрактыўнае заданне па тэме «Спалучэнне лічэбнікаў з назоўнікамі».

КАНТРОЛЬНЫЯ ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Што абазначае лічэбнік як часціна мовы?
2. На якія разрады падзяляюцца лічэбнікі ў залежнасці ад значэння і граматычных прымет? Прывядзіце ўласныя прыклады.
3. На якія разрады падзяляюцца лічэбнікі ў залежнасці ад будовы?
4. Як можа перадавацца значэнне прыблізнай колькасці? Прывядзіце ўласныя прыклады.
5. З назоўнікамі якога роду ўжываюцца лічэбнікі ***паўтара*** і ***паўтары, абодва*** і ***абедзве***?
6. З якімі назоўнікамі спалучаюцца зборныя лічэбнікі?

406. Пісьмова адкажыце на пытанні. Лікі запішыце словамі.

Калі ў нашай краіне адзначаюцца наступныя дзяржаўныя святы: Дзень Канстытуцыі, Дзень Перамогі, Дзень Незалежнасці?

Калі беларусы святкуюць Дзень жанчын, Дзень ведаў, Дзень маці?

Лічэбнікі якога разраду паводле значэння і граматычных прымет вы выкарысталі?

Правообладатель Национальный институт образования

Звярніце ўвагу!

Першае слова ў састаўных назвах свят пішацца з вялікай літары: ***Новы год***, ***Свята працы***, ***Дзень настаўніка***.

407. Устаўце ў фразеалагізмы прапушчаныя кампаненты — колькасныя лічэбнікі.

Фразеалагізм	**Разрад прапушчанага лічэбніка**	**Значэнне фразеалагізма**
Як свае ... пальцаў	абазначае цэлы лік	‘вельмі добра, грунтоўна, да дробязей (ведаць, вывучыць)’
На сваіх ...	зборны	‘пехатой, пешшу’
Ні два ні ...	дробавы	‘такі, які нічым не вызначаецца’
На ... градусаў	абазначае цэлы лік	‘вельмі рэзка, карэнным чынам (павярнуць, перавярнуць і пад.)’
... рабое	зборны	‘абсалютна аднолькавыя, адзін не лепшы за другога’

Д л я д а в е д к і: *паўтара, абое, пяць, сто восемдзесят, двое.*

Складзіце і запішыце сказы з двума фразеалагізмамі (на выбар).

408. Спішыце сказы, выбіраючы з дужак правільную форму лічэбніка і ўстаўляючы, дзе трэба, прапушчаныя літары.

1. Пячора была досыць в..лікая: метры тры на тры і вышынёю каля *(дзвюх/двух)* метраў *(У. Караткевіч)*. 2. На галаве ..ужа, з *(абедзвюх/абодвух)* бакоў, дзве жоўты.. плямкі *(В. Вольскі)*. 3. У нашай пушч.. расце дзевяц..сот[м] відаў раслін, *(дзве трэція/дзве трэціх)* з якіх — лекавыя *(Я. Сіпакоў)*. 4. Мы з Шураю ра..крываем сэр..ы адна адной гэтак шчыра і горача, што *(абодвум/абедзвюм)* нам хочацца плакаць *(А. Васілевіч)*.

409. Прачытайце тэкст. Чаму Брэсцкі чыгуначны вакзал называюць варотамі нашай краіны ў Еўропу?

Чыгуначны вакзал Брэста — вароты нашай краіны ў Еўропу. **Адкрыццё** будынка вакзала адбылося 28 мая 1886 года. **Брэсцкі**

Правообладатель Национальный институт образования

чыгуначны вакзал наведвалі манархі і кіраўнікі ўрадаў розных краін, пісьменнікі і артысты, скульптары і касманаўты.

У 2014 годзе завяршылася рэканструкцыя пасажырскага комплексу вакзала станцыі Брэст-Цэнтральны. З'явіліся **добраўпарадкаваныя** паркоўкі, прасторная цэнтральная зала чакання на 240 пасадачных месцаў, утульныя нумары адпачынку.

Сёння вакзал станцыі Брэст-Цэнтральны ўваходзіць у лік помнікаў архітэктуры Беларусі, з'яўляецца «музеем мармуру пад адкрытым небам».

З перона вакзала кожныя суткі адпраўляюцца 25 пар цягнікоў **рэгіянальных** ліній, 15 — міжрэгіянальных і 15 — міжнародных. Кожны месяц яго паслугамі[c] карыстаюцца каля 300 тысяч пасажыраў *(Паводле С. Расолькі)*.

Якую ролю ў тэксце выконваюць лічэбнікі?

Выпішыце з тэксту спачатку колькасна-іменныя словазлучэнні з колькаснымі лічэбнікамі, затым — з парадкавымі. Лікі запішыце словамі. Абазначце ў словазлучэннях галоўныя словы.

● Назавіце арфаграмы ў выдзеленых словах.

410. Разгледзьце фрагмент анлайн-табло станцыі Мінск-Пасажырскі.

Мінск-Пасажырскі — Брэст-Цэнтральны
Расклад цягнікоў

Нумар	Маршрут	Адпраўленне	Прыбыццё	Час у дарозе	Дні курсіравання
307Б	Саратаў → Брэст	05.47	10.09	4 г 22 хв.	цотныя
649Б	Магілёў → Брэст	05.47	10.09	4 г 22 хв.	няцотныя
661Б	Віцебск → Брэст	07.53	12.05	4 г 12 хв.	няцотныя
727Б	Мінск → Брэст	10.12	13.54	3 г 42 хв.	штодзённа
103Н	Новасібірск → Брэст	11.44	16.16	4 г 32 хв.	пятн., нядз.
737Б	Мінск → Брэст	13.00	17.00	4 г	штодзённа

Карыстаючыся змешчанай на табло інфармацыяй, вызначце, якім цягніком вам трэба выехаць з Мінска, каб прыбыць у Брэст у чацвер 14 чэрвеня да 15 гадзін. Запішыце словамі нумар цягніка, час яго адпраўлення і прыбыцця, час у дарозе.

411. Выканайце тэматычную тэставую работу па раздзеле «Лічэбнік».

Правообладатель Национальный институт образования